

Museum-rondleiding-museum-begeleiding

Reeds geruime tijd bleek de wenschelijkheid te bestaan het publiek op te voeden tot een beter kunstbegrip, waartoe een rondleidingsdienst was ingesteld. Sinds Juni wordt een proef genomen met gratis rondleidingen voor scholen . . . Aan de Amsterdamsche inrichtingen voor onderwijs werd bij ciculaire hierop de aandacht gevestigd.

Als er in het jaarverslag van 1941 gewag wordt gemaakt van een rondleidingsdienst, dan moet men wel bedenken dat er, ook zonder die Dienst, al jaren voordien incidenteel rondleidingen voor publiek werden gehouden: in 1935 b.v. al aan 1 366 personen op een totaalbezoek van 242 413 (in 1969 waren dat in 788 rondleidingen 9 447 personen op een totaalbezoek van 784 581).

Datzelfde jaarverslag meldt een eerste contact met het onderwijs. Maar tijdens de volgende oorlogsjaren werd er, gezien het onverwarmde museum en het weinige dat er nog van de verzameling geëxposeerd was, weinig om rondleidingen gevraagd.

Een enorme opleving vond plaats in 1945 met de zomertentoonstelling 'Weerzien der Meesters'.

Men had gehoopt na de oorlog met een museum-programma te kunnen aansluiten bij het onderwijs-programma. Maar, zoals uit gesprekken met leraren bleek, het lesrooster van de middelbare scholen liet museumbezoek nauwelijks toe. Ook de kweekscholen voor onderwijzers waren niet duurzaam bij het werk te betrekken. Het jaarverslag van 1951 constateert:

Over het algemeen wordt beeldende kunst alleen gewaardeerd om het aesthetisch genot. Men beseft helaas nauwelijks, dat het bestuderen van kunst uit vele eeuwen en uit vele landen een groot deel van de

ontwikkelingsgang der mensheid illustreert. Men kan hierdoor tot een beter begrip komen van het geestelijk proces, dat ten grondslag ligt aan vele feiten, waarvan de kennis op examens vereist wordt.

Ondanks deze poging tot koppel-verkoop gingen de docenten niet of nauwelijks in op het aangeboden gratis museumbezoek met rondleiding. Wel toonden leerlingen soms eigen initiatief.

Twee nieuw opgerichte instellingen zouden de bemoeienis met het onderwijs gaan overnemen, n.l. de Schoolkunstcommissie, uitgaande van de afdeling Onderwijs van de Gemeente Amsterdam, en de Educatieve Dienst van het Rijksmuseum. In het seizoen 1952/53 startten twaalf rondleiders/kunstenaars van de Schoolkunstcommissie hun werk voor de leerlingen van lagere scholen. In 1954 kon door de – parallel aan de Rondleidingsdienst – opgerichte Educatieve Dienst het contact met het middelbaar onderwijs weer en verder op gang komen.

Zo ontstond voor de Rondleidingsdienst de mogelijkheid zich te concentreren op het steeds groeiende werk van de vaste cursussen voor volwassenen. Dit cursus-werk, dat zich vooral in de wintermaanden afspeelt, is sindsdien uitgegroeid tot een contact met 41 groepen (= 364 personen). Dat zijn meest damesgroepen, tegenwoordig voortkomend uit verschillende lagen van de bevolking. Deze groepen komen in dat winterseizoen twee-wekelijks, of om de drie of vier weken bijeen. Het karakter van dit werk wordt geformuleerd in het jaarverslag van 1964:

Bewust leren kijken, analyseren van vormverandering in de loop der eeuwen bevordert het inzicht in het evolutie-proces van de XXe eeuw.

Afb. 1. In de zomermaanden is rondleiden geen sinecure.

Maar ook het rondleidingswerk evolueert. Het karakter van dit cursuswerk wordt steeds meer bepaald door een 'twee-richtingsverkeer', wederzijds gedachten-uitwisselen tussen groepsleden en cursusleider. Zelfwerkzaamheid, eigen inbreng en inspraak krijgen ook hier hun plaats. De behoefte van een groep bepaalt de vorm en de inhoud van het werk: een groep wordt ontvangen voor een inleidend gesprek over het bezoek-thema. Dat kan zelfs daar voor het eerst voorgesteld worden. Het vereist een grote slagvaardigheid van de gespreksleider. Een al dan niet met dia's geïllustreerde inleiding kan de groep dan activeren zelf in het museum op onderzoek te gaan. Een nabespreking dient om vragen te beantwoorden of gerezen problemen te behandelen. Een nog-cens bezoek, met een enkeling of met een groepje kan daar weer het gevolg van zijn. Dit is nu wat onder rondleiding nieuwe-stijl verstaan kan worden.

In het kader van deze bezoek-techniek blijft het

geleide bezoek van een groep in de museumzalen bestaan. Met bezoekers voor het originele kunstwerk staan heeft o.i. het voordeel, dat er op fineses van bepaalde schilderijkunstige effecten ingegaan kan worden, zoals de levendigheid van verftoetsen, de verschillende manieren waarop verf is opgebracht en welke betekenis die hebben voor de expressie van het kunstwerk. Ook kan men er de bezoekers op wijzen, dat een schilderij van dichtbij gezien een ander effect heeft dan veraf, hoe soms opzettelijk zó geschilderd is, dat het ruimtelijk en plastisch effect het grootst is van enige afstand bekeken.

Zo zal de persoonlijke begeleiding van vooral kleine groepen van blijvende betekenis zijn, omdat hierbij ruimte bestaat voor reactie van bezoekers. Bovendien kan de vorm van het gesprek aangepast worden aan de aard van de bevolkingsgroep waartoe het publiek behoort, als ook aan de gemiddelde leeftijd van de groep.

Niet zelden komt het voor, dat de begeleider in wisselwerking met zijn groep nieuwe aspecten in een kunstwerk ontdekt, die uit enthousiasme daarover, op een spontane manier doorgegeven kunnen worden. Zoiets stimuleert het actieve kijken van de bezoekers.

Deze intensieve bezoek-methodiek begint en eindigt in het zaaltje van de Educatieve Dienst. Tijdens de 'Chabot-tentoonstelling' van de Afdeling Nederlandse Geschiedenis was er in de tentoonstellingsruimte een gesprekscentrum ingericht, waar deze rondleiding nieuwe-stijl verrassende resultaten opleverde.

Groepen waarmee op deze wijze het museum bezocht wordt komen van verschillende opleidingsinstituten: politie-opleidingen, gezinsverzorgsters- en verpleegsters-opleidingen, een meubelmakersschool e.d.

In de *zomermaanden* valt de nadruk op de rondleiding van vooral buitenlandse toeristen; het voorseizoen brengt met schoolreisjes veel binnenlandse lagere scholen naar de Nachtwacht (en ook wel naar de rest van het museum!).

In het steeds drukker wordende toeristenseizoen is rondleiden in het Rijksmuseum geen sinecure (afb. 1).

Grote groepen buitenlanders – soms 80 personen tellend – worden, met onontkoombaar luide stem rondgeleid door gidsen van toeristenbureaus. Het nog niet beschermde beroep van gids trekt veel 'loslopend spul' aan, dat beunhazend in het museum wel even iets voor de vuist weg ten beste geeft. Toch zouden veel toeristenbureau-gidsen een goede hulp kunnen betekenen. Verschillende van hen leveren verantwoord werk en zijn in hun optreden ook waardige 'ambassadeurs' in het museum. De GUIDOR, de Nederlandse gidsenorganisatie, tracht met o.a. haar gidsenopleiding te komen tot bescherming en legalisatie van het gidsenberoep. In 1970 wordt vanwege het Rijksmuseum voor de vierde achtereenvolgende maal in het kader van de gidsenopleiding een beginners- en een gevorderden-cursus gegeven. Met 30 tot 40 cursisten per jaar wordt op die manier iets gedaan aan kadervorming. De vormende waarde zal gro-

ter zijn naarmate het opleidingspeil van de cursisten hoger is en de interesse levendiger. Op den duur kan er een 'garantiebewijs' voor een museumgids verstrekt worden en dientengevolge een 'non-fiat' voor 'Rattenvangers van Hameln'. Ongetwijfeld zal het binnenkomen van steeds meer toeristen-groepen – met gidsen, die elkaar om een open plaats beconcurreren – in de toekomst een 'dienstregeling, noodzakelijk maken. Hierbij kan ook de selectie van opgeleide, gebrevetteerde gidsen een rol spelen.

De kennismaking met het Rijksmuseum zal meer moeten zijn dan alleen een toeristische of een sociale 'must'. De bezoeker moet de kans krijgen die kennismaking ook te ervaren als ontwikkeling, verruiming en gewoon genieten. Elke vorm van bewuste publiek-begeleiding kan daarbij behulpzaam zijn.